

Zatímco ČR je v EU 15 let, Turecko se tam marně touží dostat už přes půlstoletí. Zeptali jsme se Turků, jestli ještě stojí o evropský pas

JANA LEBLANC

Turecká vlajka vpíjející se do evropské. Foto: Fotolia
Deník N zajišťuje fotografie za podpory [Megapixel.cz](https://www.megapixel.cz).

Namlouvání Turecka a Evropské unie (tehdy EHS) se táhne už od 60. let. K přístupové bráně se Turecko nejvíce přiblížilo v roce 2005, od té doby ale kráčí vzad a jeho členství v Unii je dnes spíš utopií. V únoru navíc Evropský parlament vyzval Evropskou komisi a unijní státy, aby přístupová jednání s Ankarou pozastavily. Jak se na vývoj kolem EU dívají Turci? A stojí ještě vůbec o členství?

Historie Turecka a Evropské unie se táhne už od roku 1963, kdy Brusel uzavřel s Ankarou asociační dohodu. O členství v Unii požádalo Turecko v roce 1987, ale přihláška mu tehdy byla zamítnuta kvůli porušování lidských práv a turecké přítomnosti na Kypru. Coby kandidáta na plné členství ho Evropská rada uznala až v prosinci roku 1999 na Helsinském summitu. Samotné vstupní rozhovory pak Brusel s Ankarou zahájily po 52 letech, v roce 2005.

Tehdy bylo pro vstup do EU téměř 60 % Turků, kteří se považovali za součást evropského prostoru. Nešlo o překvapivé číslo. Myšlenka oddělení se od osmanské minulosti a západní směřování byly součástí turecké vládní ideologie od vzniku republiky v roce 1923. A její obliba byla také jedním z hlavních důvodů nárůstu popularity současné vládní strany AKP prezidenta Recepta Tayyipa Erdogana, který

reformy směřující Turecko do evropských struktur před lety vyhlášoval coby svůj hlavní cíl.

last version

Ukončete nástup, evropské dveře se zavírají

Od roku 2005 otevřela Evropská unie pro Turecko 14 z celkových 35 tematických kapitol v rámci přístupových vyjednávání. Podpora Evropské unie mezi tureckou veřejností byla veliká.

Během dalších dvou let už ale ukazovaly průzkumy Eurobarometru, že zájem Turků o Unii rapidně klesá – v roce 2006 si členství v ní přálo pouze 42 % Turků, o rok později 32 %.

„Nešlo o velké překvapení, tento trend lze sledovat v řadě kandidátských zemí, kde podpora EU ihned po otevření jednání prudce spadla,“ domnívá se politoložka Lucie Tungul z Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a vysvětluje: „Řada Turků si myslela, že otevření jednání rovná se členství. Že půjde pouze o doladění formalit. Protože nemají dostatečné znalosti o strukturách a podobě jednání EU, nechápali, že je čeká proces dlouhý mnoho let.“ (V ČR toto období od otevření kapitol do vstupu trvalo 6 let.)

Ulice v Istanbulu. Foto: Pxhere.com

Na počínající turecké skepsi se podle odbornice podíleli i politici, zejména tehdejší francouzský prezident Nicolas Sarkozy a německá kancléřka Angela Merkelová, která se několikrát otevřeně vyjádřila proti vstupu Turecka do EU.

Místo plnohodnotného členství se začalo mluvit o konceptu privilegovaného

partnerství. O něčem takovém ovšem turečtí politici ani veřejnost nechtěli ani slyšet. Turecko začalo mít pocit, že nabídka Evropské unie není reálná a že evropští politici navzdory pokračujícím jednáním spíš začínají hledat výmluvy, jak to zařídit, aby se Turecko členskou zemí nikdy nestalo. A tento pocit stále přetrvává.

Zrada na všech frontách

„Proč se pořád tlačíme do Evropy, která nás evidentně nechce, a neorientujeme se raději na Východ?“ říká mi třeba Özün, třicetiletá žena pracující v cestovních ruchu, když se jí ptám na možné členství v EU.

K politickým vyjádřením se záhy přidaly další komplikace s Kyprem, který začal blokovat některé důležité přístupové kapitoly (kvůli mezinárodně neuznávané turecké okupaci severního Kypru), a turecká skepse vůči EU znovu zesílila. V průzkumu Eurobarometru z roku 2015 se pouze 33 % Turků domnívalo, že členství v EU by pro Turecko bylo „dobré“.

Vztahy Bruselu s Ankarou se pak rok od roku horšily kvůli nedemokratickým krokům prezidenta Recepta Tayyipa Erdogana – až do pokusu o vojenský puč v Turecku v červenci 2016.

Vlajky Turecka a EU. Foto: Pxhere

„Evropské unii a členským státům trvalo mimořádně dlouho, než povstání odsoudili, což Turci vnímali jako zradu. Zdálo se jim, že Evropa ochotněji podpoří puč než z voleb vzešlou vládu,“ říká Lucie Tungul.

Jiní lidé, stojící naopak proti prezidentu Erdoganovi, se zase cítili Evropou zrazeni, když Unie nebyla ochotná zaujmout vůči Turecku jasný postoj a dodnes nevyvozuje rázné důsledky z Erdoganovy autoritářské vlády, naopak s ním uzavřela dohodu o vracení uprchlíků, což podle nich posiluje jeho nedemokratickou politiku. Pro Turky je to zrada na všech frontách.

K čemu Unie?

I proto obliba myšlenky stát se členem Evropské unie slábne a podle průzkumů v dnešní době stojí na straně EU zhruba 30 % tureckých obyvatel. Číslo průzkumů jsou nicméně v názorově rozděleném Turecku vágním ukazatelem.

„Myslím, že většina Turků už několik let ví, že členství v EU není prakticky možné,

a s tím žije. Jsou ovšem i takoví příznivci Erdoganovy strany, kteří se rádi chlubí tím, že v EU nejsou a nebudou, EU je pro ně nepřitelem, protože tak o ní prezident minimálně na domácí scéně mluví,“ říká Julie Urbišová, česká novinářka a spisovatelka, která pendluje mezi Tureckem a USA.

Její slova potvrzuje i manažer Gürkan Özturan, mimo jiné člen Turecko-evropské nadace. „Jsem eurofil, nadšený Evropskou unií a myšlenkou na Evropu bez hranic, která nabízí mír, prosperitu a pokrok. Bolí mě sledovat, jak Turecko není schopné splnit nezbytná kritéria pro právoplatné členství, a bolí mě vidět neochotu Evropy akceptovat Turecko jako rovnocenného partnera. Stále nicméně doufám, že navzdory vzestupu radikální pravice v Evropě i islamizaci Turecka nakonec zvítězí zdravý selský rozum,“ říká.

Novinář Esat Olgun Buharalıoğlu je toho názoru, že Turecko selhalo, když se během dlouhých let nedokázalo plně integrovat do moderního Západu. „Lidská práva, úroveň demokracie, rozdělení moci i kvalita života jsou významnými faktory, se kterými jsme nedokázali pohnout. Turečtí politici se od zahájení přístupových rozhovorů nesoustředili na nic jiného než na své osobní zájmy a nadále oddělovali Turecko od Evropy. Opravdu bych si přál vrátit se do roku 2000, kdy to s naší integrací do Evropy vypadalo mnohem nadějněji,“ říká.

Mrtvé téma?

Změna tureckého postoje vůči EU je podle Julie Urbišové patrná v každodenním životě. „Ještě před deseti lety bylo téma vysoce aktuální. Často jsme o něm debatovali s přáteli, řešili, jak rozporuplný vztah mají Turci k Evropě a jak si často vytvářejí názory především podle zkušeností známých, kteří žili nebo stále žijí v Německu a v Rakousku,“ říká Urbišová s tím, že dnes je podobná debata na téma Evropské unie spíš vzácnost. „Dnes je to z mého pohledu mrtvé téma. Jelikož Turci vědí, že členství v Unii je spíš utopie, není důvod se jím zabývat,“ doplňuje.

To si ostatně sama ověřuju i v ankarských ulicích. Řada lidí krčí v reakci na otázky týkající se EU rameny nebo odpovídají podobnými slovy jako třiaadvacetiletá studentka Aylin Toksöz. Cizí země i jazyky jsou její velký koníček, přesto jí členství v Unii nezajímá a nestojí o něj. Proč? „Asi proto, že jsem hrdá Turkyně,“ usmívá se a dodává:

„Opravdu potřebujeme Evropu, abychom byli viděni jako dobří a schopní? Nestojím o to, aby se všechno důležité rozhodovalo v Belgii, aby nám z Bruselu nařizovali, jak máme pracovat a jakým směrem se ubírat. Vždyť ani Britové to nevydrželi,“ naráží na brexit.

„Co třeba otevřené hranice?“ zkouším to u lidí, které denně míjím v našem domě, na dětském hřišti i v kavárně, kam chodím psát. Pro tento malý vzorek to ale lákadlo není. Naprostá většina těchto lidí v podstatě necestuje. Chybějí jim peníze i znalost jazyků. Také získat vízum je složité a nákladné a cestování čím dál víc komplikuje i pokračující propad turecké liry. Proto Turci nemají touhu překračovat hranice ve snaze najít nový a lepší život v některé z evropských zemí.

Ostatně od řady navrátilců z Německa a Rakouska slýchají, že žádný takový je tam ani nečeká. A většina Turků ze země nikdy neodjela, aby si udělali názor vlastní. Zřejmě i proto průzkumy ohledně podpory EU kopírují to, co řeknou strany a političtí lídři, s nimiž lidé sympatizují. Ve chvíli, kdy dotyční budou podporovat EU, taky ji podpoří. A když ne, pak nikoliv.

Eminönü Ískele, evropské pobřeží tureckého Istanbulu. Foto: Meric Dagli, Unsplash

Kdo vlastně potřebuje Unii? Turci možná ne, Turecko ano

Navzdory hluboké krizi vláda v Ankaře nadále tvrdí, že členství v EU patří mezi její hlavní priority a turecký prezident při projevech pravidelně zdůrazňuje, že je to Unie, kdo Turecko využívá – například pro dohodu, která snížila počet uprchlíků směřujících do Evropy – , ale nenabízí nic na oplátku. „Erdogan hledá slabiny ve strukturách EU i v jednotlivých členských zemích, které pak vyzdvihuje, aby ukázal to pozitivní na Turecku. Tento diskurz vede k pádu popularity nejen Unie, ale také NATO a Spojených států,“ říká Lucie Tungul.

Kdysi vytoužené členství v Evropské unii je tak dnes pro Turky utopií, kterou se většina lidí ani nezabývá. „I trpělivost má své hranice,“ shrnuje svůj pocit lékárník Kerem. Turky podle něj vyčerpalo dlouhé čekání. Taky mají pocit, že EU je komplikovaná, neochotná zaujmout vůči Turecku jasný postoj, je slabá, pokrytecká a plná bezvýsledných diplomatických přestřelek, které obyčejnému člověku nemají co nabídnout.

Ačkoliv členství Turecka v Unii je v současné době nereálné a přístupová jednání mají být pozastavena, o přerušení spolupráce řeč být nemůže. „Oba aktéři se potřebují. Evropská unie je pro Turecko absolutně klíčový ekonomický partner, pro EU je zase Turecko zásadní v otázce energetické, migrační, geopolitické i bezpečnostní. Turecko v podstatě od druhé světové války funguje coby nárazník velmi nestabilního regionu a dobré vztahy s ním jsou pro EU důležité,“ myslí si Lucie Tungul.

Znamená to, že Turecko musí být členskou zemí Evropské unie, nebo by stačil pragmatický vztah založený na vzájemném respektu? Lucie Tungul připomíná, že při řešení této otázky zdaleka nejde o to, co se v souvislosti s přijetím Turecka do EU zmiňuje nejčastěji – totiž fakt, že jde o relativně chudou zemi s problematickými sousedy, kde se 99 % procent z 80 milionů obyvatel hlásí k islámu. „Nakonec nejde o geografii, náboženství a ekonomické ukazatele, ale spíš o silný turecký nacionalismus, velmi specifické vnímání vlastní minulosti a konfliktní politickou kulturu, která se podle mě neslučuje s postupem a průběhem politických jednání v Evropské unii. Turecko se dlouhodobě ukazuje coby politická kultura, která není jednoduše přizpůsobitelná novému prostředí, kde jsou těžko představitelné kompromisy, ústupky a sáhodlouhá jednání, jako je známe ze struktur EU. Turecko by mělo problém vnímat malé členské země jako sobě rovné partnery. To by v případě

členství mohlo být velký problém jak pro Turecko, tak pro Unii,“ uzavírá Tungul.

Tento text jste si mohli přečíst díky tomu, že si předplácíte Deník N. Pokud máte připomínku nebo jste našli chybu, napište na editori@denikn.cz.

Vážíme si Vaší podpory.

15 let v EU

Markéta Boubínová

Nevěřili jsme svým uším, co Klaus a jeho lidé říkali, popisuje jednání o vstupu ČR do EU hlavní vyjednávač Unie Nikolaus van der Pas

Blízký východ

Kirill Ščeblykin

Stačil jeden hovor a mobil byl ovládnutý spywarem. WhatsApp musel řešit mezeru v zabezpečení

Marek Čejka

I přes příměří je konec blízkovýchodního konfliktu v nedohlednu. Pro Palestince i Izraelce je to špatná zpráva

Evropská unie

Markéta Boubínová

Politici se bojí říkat, jak se máme dobře, říká muž, který je evropským poslancem 39 let

Jan Kudláček

Přerodem prošel před 40 lety a od té doby je čím dál mocnější. Volby do Evropského parlamentu přesto lákají čím dál méně lidí